

ORGANIZOVANI KRIMINAL I OBRISI NOVE STRUKTURE BEZBEDNOSTI U EVROPI

ABSTRACT

Organized crime is a hot topic for current criminological and international relations research, primarily in the context of it being the most volatile security issue globally, and its potential to grow quickly and to threaten the official institutions structurally and dramatically. Organized crime is able to corrupt, intimidate and collude to hijack the entire government policy agenda, but even more importantly, it is a potentially powerful ally for terrorist organizations, able to supply key logistic support to its operations, while at the same time receiving the cover of a quasipolitical agenda from the terrorist groups. This paper addresses the main aspects of the threat of organized crime, some of the most effective mechanisms established in Europe to counter this type of crime, and the links between the problems arising from organized crime and those arising from the dynamics of terrorism in the contemporary international relations arena.

1. EVROPSKI KONCEPT UNUTRAŠNJE BEZBEDNOSTI U SVETLU BEZBEDNOSNIH PITANJA JUGOISTOČNE EVROPE

Unutrašnje pretnje bezbednosti: smanjenje dominiona

U zemljama Jugoistočne Evrope, koje diktiraju najveći deo dnevnog reda bezbednosti u Evropi, danas postoje tri tipa pretnji bezbednosti. Prvo, bezbednost regiona ugrožavaju takozvani unutardržavni faktori, pre svega slabe javne institucije. U najvećem delu, ove institucije nisu legitimne sa tačke gledišta "izborne baze", to jest one nisu direktna refleksija projekcije političke snage političkih stranaka na nivo konstituisanja javnih funkcija, već su "prelomljene" kroz različite i brojne koalicione kompromise, što ih čini vrlo udaljenom refleksijom političke volje građana. Drugim rečima, trenutna struktura vlasti u većini jugoistočnoevropskih zemalja je delom nelegitimna. Ona ne odgovara stavovima građana, pa su stoga takve političke elite prinuđene da

¹ Prof. dr Aleksandar Fatić, naučni savetnik u Institutu za međunarodnu politiku i privredu, Beograd

se bore za opstanak i za opstanak onih koji rukovode političkih životom putem nezdravih kompromisa sa koalicionim partnerima i drugim uticajnim pojedincima i grupama. Ukratko, integritet takvih političkih elita je u pitanju, i one ne mogu biti pouzdan izvor društvene stabilnosti, pa time ni individualne bezbednosti za građane. Ova vrsta nesigurnosti ugrožava pojedinačnog građanina na način koji je u teoriji poznat kao "pretnja *dominionu*".

Možda je najjednostavniji i najočigledniji primer pretnje dominionu nedavna debata u jugoistočnoevropskom regionu u vezi sa "otvaranjem" dosijea tajne policije koji se odnose na obične građane. U Srbiji, primera radi, postoji više kategorija tih dosijea, uključujući one koji su klasifikovani kao "državni neprijatelji", "saradnici stranih obaveštajnih službi", itd. Javni diskurs koji je ohrabrivan i aktivno negovan za vreme režima Slobodana Miloševića je rutinski određivao intelektualce, a posebno one sa vezama sa stranim kolegama, nevladine aktiviste, neke novinare i druge "bezbednosno zanimljive subjekte" kao "strane agente". Iako u najvećem broju slučajeva protiv takvih lica nisu preduzimane nikakve direktne represivne mere, osim javno učinjenih derogirajućih komentara u vezi sa njima, koji su bili stalno prisutni u javnosti, u nekim slučajevima tajna policija je takve ljude hapsila. Najdramatičniji takav slučaj se dogodio tokom NATO bombardovanja Srbije 1999. godine, kada je novinar i vlasnik jednog uticajnog srpskog glasila, Slavko Ćuruvija, ubijen u Beogradu dok se nalazio pod aktivnim praćenjem tajne policije. Policijske beleške koje su kasnije objavljene se naglo prekidaju nekoliko minuta pre samog ubistva, dok agenti sede u automobilu ispred Ćuruvijine zgrade. Tajna policija je kasnije tvrdila da su agenti "izgubili kontrolu nad situacijom" tokom nekoliko kritičnih minuta pre i tokom napada na Ćuruviju. Naravno, niko u Srbiji nije poverovao u takvo naivno objašnjenje, i danas je javnosti poznato da je tajna policija u stvari učestvovala u Ćuruvijinom ubistvu.

Reč je samo o jednom od niza primera. Pokušaj ubistva Vuka Draškovića 2000. godine je takođe primer kako je tajna policija za vreme Miloševića najfundamentalnije ugrožavala osećaj građanske slobode i zaštićenosti svojim kriminalnim ponašanjem. Već tada u javnosti je postalo poznato ime Milorada Lukovića — Legije, koga je Drašković optužio za učešće u atentatu, ali je tek 2003. godine, kada je policija utvrdila da je Legija bio organizator ubistva srpskog premijera Zorana Đinđića, postalo sasvim jasno do koje mere je bezbednosti aparat iz vremena Miloševića bio kriminalizovan. Time je, takođe, iznenada, postalo jasno kakvu su moć imali tajna policija i druge, raznorodne "specijalne jedinice", u stvari paravojne formacije, u vreme Miloševićeve vladavine. U Srbiji pažljiva i sveobuhvatna reforma policije u kadrovskom smislu još uvek nije sasvim sprovedena, iako je načinjen veliki napredak u tom pogledu, jer mnogi policajci koji su odgovorni za ozbiljna narušavanja ljudskih i građanskih prava i danas nisu sankcionisani i aktivni su u službi. Oni su

trenutno u defanzivi i nisu u poziciji da budu uticajni u svojim strukturama, zbog promenjene političke klime, i delimično zbog priliva visokoobrazovanih mlađih policajaca, koji deluju kao ojačavajući faktor na celinu policijske strukture, ali ipak, mora se priznati da postoje opasnosti koje su povezane sa nastavkom prisustva u policiji onih koji su učestvovali u brutalnostima koje je policija činila tokom Miloševićevog vremena.

Situacija je u ovom pogledu bila slična i u ostalim zemljama regiona. Na primer, relativno skoro u Bugarskoj se pojavio ozbiljan bezbednosni problem povezan sa aktivnostima takozvanih sportista-kriminalaca, uglavnom bivših rvača, boksera i vrhunskih sportista, od kojih su mnogi predstavljali Bugarsku na međunarodnim takmičenjima, ali koji su u međuvremenu pali u domen kriminala i uspostavili svoje industrije šverca, iznude, pa i ubistava. U Bosni i Hercegovini u julu 2003. godine se dogodio najozbiljniji skandal u navedenom smislu kada je komandant specijalnih snaga bosanskog Ministarstva unutrašnjih poslova zapretio ministru unutrašnjih poslova ubistvom, nakon čega su uvedene specijalne zaštitne mere za ministra. U rano leto 2003. u Hrvatskoj policija je započela predistražni postupak protiv Vinka Sindičića iz Rijeke, zbog pokušaja takozvane tajkunske privatizacije Brodsko-posavske banke i dva hotela koje ta banka poseduje na ostvru Visu. «Tajkunska privatizacija» podrazumeva strategiju koja je široko korišćena u hrvatskim privatizacijama, to jest postupak kojim se, putem podmićivanja ili prinude, navede odgovorna osoba da budućeg kupca imovine koja je u postupku privatizacije upiše kao legalnog vlasnika te imovine *pre* aktuelne kupovine, obično svega dan ili dva ranije, dovoljno da novi «vlasnik», koristeći «svoju» imovinu u vlasništvu kao garanciju, podigne (unapred dogovoreni) kredit od banke za kompletan iznos vrednosti imovine, njime otplati imovinu, a potom komercijalnom upotrebom vraća kredit i kamatu, ne plativši tako ništa iz svog džepa za sticanje imovine. Prema navodima koji su predmet istrage, Sindičić je obezbedio 5,5 miliona američkih dolara u jednoj španskoj banci, ali nije bio voljan da taj novac potroši na kupovinu Brodsko-posavske banke i njenih hotela, nego je direktoru dvaju hotela na Visu u vlasništvu banke, Jakši Medvidoviću, prvo ponudio mito od 500,000 evra, a kada je ovaj to odbio, sugerisao mu da bi «ta stvar mogla biti rešena i na drugi način», posle čega je Medvidović zatražio pomoć policije i priča je počela da se rasvetljava. Ne bi bilo ništa toliko neobično u ovoj priči, jer su «tajkunske privatizacije» bile vrlo prisutne u Hrvatskoj tokom privatizacionog ciklusa, da nije reč o pretnji da se «stvari mogu urediti i na drugi način», u svetlu činjenice da Sindičić nije «bilo ko», već je u Hrvatskoj poznat kao atentator koji je radio za komunističku Državnu bezbednost za vreme Tita, i čiji je prvi veliki promašaj u karijeri bio kada je hrvatski emigrant u Velikoj Britaniji, Nikola Štedula, preživeo dva Sindičićeva hica u glavu i u grudi, nakon čega je Sindičić uhvaćen i

odslužio je deset godina u jednom škotskom zatvoru.² Iako je Sindičić dosledno poricao da je bio plaćeni atentator za Titovu Državnu bezbednost, u Hrvatskoj vlada široko rasprostranjeno uverenje da je on bio upravo to, pa je stoga pretnja da bi «stvari mogao srediti na drugi način», prirodno, shvaćena vrlo ozbiljno.³

U većini balkanskih zemalja postoje brojni primeri pretnji dominionu. Članovi bivšeg, a u nekim zemljama i sadašnjeg, bezbednosnog aparata i dalje izazivaju strah kod stanovništva, zbog gotovo neograničenih represivnih prava koja su uživali ili i dalje uživaju. Neki od njih su uključeni u privatizacione sheme, sisteme iznude od strane organizovanog kriminala, šverc narkotika i ljudi, industriju nasilja, kriminalne naplate dugova, itd. Trenutno, institucije u jednom broju zemalja regiona su samo delimično u stanju da rešavaju ove probleme. Osećanje građanske slobode i prava koja proističu iz građanstva i faktičkog pripadanja političkoj i društvenoj zajednici je ozbiljno ugroženo. Ta ugroženost je glavni izvor osećaja nebezbednosti u regionu, koji će bojiti način razmišljanja i političko ponašanje građana jugoistočnoevropskih zemalja još decenijama, i to političko ponašanje će, prirodno, sistematski uticati na izborne rezultate i procese kojima se uspostavljaju i održavaju institucije u regionu. Moglo bi se lako dogoditi da strah postane dominantni socijalni motiv za političko ponašanje, a društva kojima rukovodi strah teško da mogu napredovati i obezbediti klimu stabilnosti i bezbednosti koja je neophodna da bi njihovi građani imali autentičan i zdrav dominion. Upravo ovde leži razlog zbog koga mnogi uspešni ljudi sa ozbiljnim profesionalnim prespektivama, iako nisu direktno ekonomski ugroženi, i dalje napuštaju zemlje regiona, iako su upravo oni potencijalni oslonac razvojne politike svojih zemalja.

Opisana situacija odražava potrebu da se obrati pažnja na smanjenje dominiona i da se tom trendu suprotstavi posebnim nizom zakonskih akata kojima bi se regulisalo potpuno i sistematsko otvaranje policijskih dosijea, i akata kojima bi se smanjila diskreciona ovlašćenja represivnih organa na minimalnu neophodnu meru. Napori da se obezbedi ozbiljno stavljanje javnosti na uvid policijskih dosijea do sada su bili polovični i nedovoljno odlučni i, uopšteno govoreći, oni nisu uverili stanovništvo bar nekih zemalja regiona da su represivni organi stavljeni pod punu kontrolu demokratske javnosti. Primera radi, ispitivanje javnog mnjenja koje je, u avgustu 2003, sprovedeno u Srbiji, uključivalo je pitanje o tome šta ispitanici misle o tajnoj policiji i koja je uloga takve organizacije u današnjim okolnostima. Odgovor većine ispitanika je odražavao strah, i glasio je: «To su državne institucije. Ja o njima nemam

² R. Arsenić, "Sindičić na novi način", *Politika*, 11. avgust 2003, str. A2.

³ Detaljniji opis "afere Sindičić" je dat u hrvatskom nedeljniku *Globus* — Mark Cigoj, "Afera Sindičić: najmračnija hrvatska privatizacija", *Globus*, br. 661, 8. avgust 2003, str. 12–6.

mišljenje». Ovo nije pozicija koja izražava demokratski progres i povećavanje građanskog dominiona, a prvi korak na putu rešavanja ovakvog problema leži u ukidanju tajnovitosti «tajne» policije kroz ukidanje njihovih monopolističkih ovlašćenja na formiranje i čuvanje dosijea o građanima. Dok je u sferi ograničavanja prava ovih organa na prikupljanje informacija i formiranje fajlova o građanima bilo izvesnog napretka, takvog napretka je bilo malo u sferi sprečavanja njihove mogućnosti da kriju postojeće dosijee, za koje bi se moglo pretpostaviti da sadrže informacije o policijskoj brutalnosti i narušavanjima ljudskih prava, a koji bi mogli doprineti reformi bezbednosnih struktura kada bi bili lako dostupni političarima i javnosti. Posebno je relevantno pitanje, u ovom kontekstu, kakve sve posledice iz mogućnosti da se takvi dosijei i dalje kriju mogu proisteći za integritet informacija koje se u njima nalaze i autentičnost njihovog sadržaja.

Da li će organizovani kriminal postati izvor logističke podrške za teroriste?

Organizovani kriminal je relativno skoro priznat za jednu od najznačajnijih pretnji bezbednosti Jugoistočne Evrope. U godinama nestabilnosti u regionu, dok su države pokušavale da se pozicioniraju tako da mogu da postignu još odlučnije utvrđivanje svog identiteta i teritorijalne celovitosti, tokom 1990-ih, organizovani kriminal je polako i neprimetno napredovao i razvijao se u regionu, sa ambicijom da obuhvati najveći broj efektivnih poluga vlasti i upravljanja državom. U ranim 2000-im, vlade regiona su se iznenada suočile sa činjenicom da "organizovani kriminal postoji" u njihovim društvima. Dok su organizovane bande godinama transportovale heroin iz Avganistana preko Turske, Bugarske i dalje uz takozvanu Balkansku rutu, kroz bivšu Jugoslaviju do Zapadne Evrope, ta delatnost je u većini balkanskih zemalja smatrana samo spoljašnjim kriminalnim uticajem, i uspesi u zajedničkim policijskim operacijama, koji su se dešavali s vremena na vreme, su hvaljeni kao "udarci narko trgovcima". Pri tome su i represivne agencije i javnost zanemarivali činjenicu da su, uporedo sa povremenim uspešnim akcijama protiv njih, sa svakim uspešno izvedenim transportom narkotika, sve karike u švajcarskom lancu postajale bogatije, uticajnije, odlučnije, i sposobnije da podnesu pojedinačan udarac kroz povremene policijske zaplene i hapšenja. Ova industrija, kojom primarno dominiraju kosovski Albanci, bar u onoj meri u kojoj je reč o balkanskom delu lanca, je imala veliki magacin heroina u selu Veliki Trnovac na jugu Srbije, gde su se u bilo koje vreme praktično mogle naći stotine kilograma heroina. Srpska policija nije bila u stanju (i verovatno nije bila preterano raspoložena) da napadne Veliki Trnovac, jer je postojala visoka verovatnoća značajnih žrtvi od odlično naoružanih i brojnih heroinskih bandi koje su čuvale skladište, ali pre svega zato što bi takvi napadi bili nekritički shvaćeni i opisani u međunarodnoj javnosti kao "proterivanje Albanaca" od

strane srpske države. Napad na Veliki Trnovac bi zahtevao operacije vojničkog tipa, a tokom sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog veka takve operacije jednostavno nisu bile politički prihvatljive. Konačno, Veliki Trnovac je bio samo jedan poznat depo heorina na Balkanskoj ruti. Sasvim je moguće i verovatno da su postojala druga takva mesta na ruti za koja kontrolne agencije i javnost nisu znali.

Komunističke vlade predtranzicionog perioda nisu priznavale postojanje organizovanog kriminala, jednostavno zato što za njih organizovani kriminal nije ni bio problem. Oni su, u stvari, kultivisali organizovane kriminalne mreže, i diskriminativno ih koristili protiv ideoloških protivnika, neretko i van zemlje. Navedeni primer sa Vinkom Sindičićem u kontekstu problema koje Hrvatska ima sa bivšim agentima Državne bezbednosti koji su se pretvorili u nove tajkune je samo jedan od mnogih primera. Sada već široko poznati Željko Ražnatović — Arkan je počeo karijeru radeći za Državnu bezbednosti pod Josipom Brozom Titom, i poznato je da je izvodio napade na političke emigrante u Evropi. Većina poznatih figura iz podzemlja bivše Jugoslavije su posedovali legitimacije Državne bezbednosti, i to je među njima bila stvar prestiža. Oni bi izvodili "zadatke" van zemlje za Državnu bezbednost, a potom bi ih policija tolerisala u bavljenju kriminalom u zemlji, radije nego da ih plati. Iako je Arkan kasnije idolizovan kao nacionalni ratik tokom ratova u bivšoj Jugoslaviji između 1991 i 1995, on je u stvari bio plaćeni ubica komunističkog režima, a taj režim nije uzimao u obzir činjenicu da je Arkan, kao i stotine drugih Arkana tog vremena, istovremeno sa svojim "radom" za Titovu Državnu bezbednost, vodio lance iznude u Evropi, i da je bio uključen u pranje novca velikih razmera gde je novac poticao iz kriminalnih operacija u Zapadnoj Evropi, a "pran" je kroz legalni biznis unutar bivše Jugoslavije. Međutim, i sam pojam "pranja novca" je bio nepoznat u regionu u to vreme, tako da je bilo nemoguće čak i uverljivo argumentisati protiv poslovnih poduhvata koji su u stvari predstavljali operacije pranja novca. Sa izbijanjem građanskog rata u bivšoj Jugoslaviji 1991. godine, dobro povezani, politički podržani, naoružani, opremljeni i dovoljno odlučni kriminalci su iznenada zauzeli centralno mesto na tužnoj jugoslovenskoj sceni. Oni su nastupali tragovima vojnih jedinica koje su se borile u svom zbunjenom "ratu" protiv nepoznatog protivnika unutar redova svojih još uvek legitimnih političkih konstituenata, građana praktično iste države, i pljačkali, ubijali, i palili sela, gradove, uspomene i nade za brzi završetak rata i za efektivno pomirenje.

I dok su frižideri i automobili ukradeni i opljačkani u Sarajevu, Bijeljini, Krajini i drugim mestima stizali u kamionima u Beograd i Zagreb, a retrogradne slike mačo-likova kao iz nekog stripa, sa maramama preko glava i modernim automatskim puškama u rukama, na blatnjavim tenkovima, se munjevito prenosile širom regiona i sveta, scena za produženu tragediju se učvršćivala.

Upravo ti bivši komunistički ubice i klijenti Titovog i post-Titovog politički i moralno poremećenog projekta komunističkog centralizma u kome je ideologija dominirala nad nacionalnim identitetom su doveli rat do njegovih najtragičnijih dimenzija. Kada su jednom oni ubačeni u eksplozivnu mešavinu etničkog konflikta, postalo je praktično nemoguće razlučiti ko je ratni zločinac, koja je vojna jedinica prekršila međunarodno humanitarno pravo a koja nije, jer je ratovanje postalo intrinzično povezano sa ubistvima, pljačkom i egzekucijama, koji su se često dešavali nakon što su konkretne vojne operacije već bile završene i "stvarna" vojska napustila područja borbi.

Džepove organizovanog kriminala je stalno punila saradnja između političkih establišmenta, kako tokom komunističkih godina, tako i tokom poslednje tragedije bivše Jugoslavije. Organizovani kriminal ne postoji u Srbiji i na Balkanu samo 2003. godine — on je postojao na Balkanu i tokom sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog veka, i od tada je sistemski negovan od strane aktualnih vlada. Danas, on je zastrašujuća snaga koja kontroliše važne poluge vlasti i koja ugrožava državnu bezbednost u strukturnom smislu, a ne samo epizodno.

Jedna od najvećih pretnji državi na Balkanu potiče od narko podzemlja. Na početku 21. veka, rat protiv ove kriminalne industrije se vodi putem kooperativnih policijskih akcija, a uspehi koje vlade zemalja regiona postižu na tom planu možda nisu dovoljni čak ni da značajne uspore pogoršanje bezbednosne situacije koje prouzrokuju karteli koji evoluiraju od modela organizacije zasnovanih na hijerarhijskim odnosima ka mrežastim strukturama.⁴ Međutim, daleko opasniji smer razvoja događaja će se aktuelizovati ako narko karteli prošire svoje političke ambicije i počnu da finansiraju i logistički podržavaju politički motivisan terorizam. Pomenuto je već da su glavni narko dileri na Balkanu, kosovski Albanci, sistematski finansirali svoj ustanak na Kosovu novcem od droga, i značajan deo finansija albanske terorističke organizacije ANA ("Albanska oslobodilačka armija", u prevodu) potiče od kartela. Napad na kartele u ovoj oblasti je daleko teži, jer to onda znači napad i na masovni pokret. U delovima Albanije i na Kosovu trgovci drogom se smatraju nacionalnim herojima, pre svega zato što zahvaljujući njihovom novcu veliki delovi albanske populacije ekonomski preživljavaju, a i zato što naoružavaju lokalne paravojne formacije koje brane "nacionalni interes" nastojanjem da izazivanjem incidenata dovedu do toga da međunarodne snage napuste Kosovo, istovremeno nastojeći da dovedu do toga da preostali Srbi, Turci, Romi i pripadnici drugih nealbanskih zajednica napuste pokrajinu. To, međutim, nije

⁴ Za zanimljivu analizu metodološke evolucije organizovanog kriminala, videti Robert J. Bunker & John P. Sullivan, "Cartel Evolution: Potentials and Consequences", *Transnational Organised Crime*, vol. 4, no. 2, 1998, pp. 55–74.

najgori scenario.

Daleko gori scenario će se obistiniti ako tvrda islamistička linije iz Saudijske Arabije (militantne pristalice Vahabi Islama), ili, što je još opasnije, zastupnici Šiitskog Islama iz Irana, koji su se jednim delom utvrdili u srednjoj Bosni i nastoje da prošire svoj uticaj u Sandžaku, odluče da se obrate kartelima za pomoć. Islamski mudžahedini, od kojih su mnogi, posle učešća u ratu tokom prve polovine devedesetih godina prošlog veka, ostali u Bosni, za sada održavaju distancu u odnosu na trgovce drogom, jer njihova religiozna uverenja podrazumevaju da takvi saveznici nisu prihvatljivi. To je jedini ozbiljan razlog zbog koga se trans-regionalni "Islamski faktor" nije realizovao na Balkanu. Drugim rečima, razlog je taj što bi takva veza između islamista i organizovanog kriminala bila samo prenosno "islamistička", jer Islam osuđuje upotrebu droga i trgovinu drogama, kao što zabranjuje saveze sa ubicama i kriminalcima. Međutim, moguće je da politički manipulanti zadobiju dominantnu ulogu u trenutno relativno "čistim" islamističkim krugovima u Bosni i Sandžaku, i da tada odluče da su operativne prednosti koje proizlaze iz saveza sa narko kartelima dovoljno velike da se zatvore oči pred moralnom dimenzijom takvog saveza.

Osetljiva granica između utvrđivanja islamskog identiteta muslimanske populacije u Bosni i u Sandžaku i širenja "islamističkog" terorizma još uvek postoji, ali bilo bi vrlo neozbiljno računati na njenu dugoročnu neporoznost i vitalitet. Jedan od razloga za relativni skepticizam u ovom pogledu je predvidiva reakcija muslimanskog stanovništva na izuzetno agresivnu američku političku i vojnu pretnju, koja je posle 11. septembra 2001. godine dobila formu deklarativnog "rata protiv terorizma", dok je u stvari to niz međunarodnih agresija u najgoroj tradiciji okupacija tokom Drugog svetskog rata. Okupacije Avganistana i Iraka su primeri ovog trenda, dok jastrebovska američka retorika nastavlja da se razvija prema Siriji, Libiji i Iranu. Ako se američke agresije nastave, biće samo pitanje vremena kada će muslimansko stanovništvo širom Balkana zaključiti da je jedini mogući način otpora američkoj ofanzivi protiv islamskih zemalja terorizam širokog spektra. Američka vojna moć i politička dominacija su tako izražene da bilo kakav vojni otpor ili politička debata u međunarodnim organizacijama koju bi muslimanske zemlje eventualno inicirale izgledaju kao blede i idealistički pokušaji suprotstavljanja, i neki muslimanski vođi bi stogla mogli biti navedeni na fatalni zaključak da je jedina preostala opcija terorizam, koji cilja na samo "demokratsko tkivo" SAD, to jest na njihove građane, turiste, institucije, i vojnike. Aktuelna američka spoljna politika ništa ne čini da spreči takav tragičan razvoj događaja; u stvari, moglo bi se argumentisati da ona faktički podstiče terorizam umesto da se bori protiv njega, tako da bi naredne decenije mogle lako doneti povećanje broja terorističkih pretnji protiv primarno američkih ciljeva. Ova teorija se više puta stidljivo pojavljivala u javnosti kao nagoveštaj, ali je postala široko prihvaćena tek posle

objavljivanja knjige jednog američkog autora, Ričarda Folka (Richard Falk), koji zastupa suštinski istovetne principe.⁵

Ričard Folk tako argumentiše da samoproglášena uloga američke politike da deluje kao otelovljenje principa dobra protiv zla, koja sama sebe opravdava, vodi kako ka odvajanju američke politike od realnih koordinata, tako i do šire antagonizacije čitavih delova sveta protiv SAD. On piše:

„Deo samoveličajuće američke epske priče je pretpostavljena nesklonost SAD kao države da budu umešane u rat, ali kada su jednom uključene, da vide konflikt kao sukob između sopstvenih snaga dobra i neprijateljevih snaga zla. Ovaj polarizujući i moralizujući pristup konfliktu je doveo do istorijske nespemnosti SAD da prihvate kompromisna rešenja. Pregovaranje, diplomatija i pridržavanje međunarodnog prava i principa Ujedinjenih nacija se stalno stavljaju u drugi plan u odnosu na vojnu efikasnost i takoreći religiozni stepen uverenja da šta god SAD urade, to je u interesu pravednog američkog stava i na korist celom svetu. Nikakva istorijska objektivnost nije bila u stanju da oslabi ovaj samoopravdavajući i samoobnavljajući osećaj američke moralne posebnosti i nevinosti.“⁶

Međutim, Folk takođe argumentiše da američke političke elite namerno održavaju ovaj mit:

„(...) Slabosti američkog odgovora na 11. septembar nisu bile rezultat gluposti ili nemarnosti. Ovi defekti su direktno rezultat namernog proširivanja spoljnopolitičkih ciljeva SAD tako da se izazov megaterorizma spoji sa prethodnim geopolitičkim ambicijama da se ostvari globalna dominacija.“⁷

On dalje tvrdi da je američko insisitiranje na tome da razvije svemirski štit protiv projektila i srodnu naprednu tehnologiju koja bi agresivni rat učinila praktično oslobođenim žrtava sa strane agresora, a time i zgodnim sredstvom spoljne politike (kao što je bio slučaj sa ratovima u Avganistanu, na Kosovu i u Iraku) u stvari jasna manifestacija direktne namere američke administracije da postigne globalnu dominaciju u vojnoj oblasti i da postane opšti vojni sponzor celog sveta. Ovo je neprihvatljiva pozicija, ne samo za muslimane u svetu, nego i za Evropsku uniju, koja se učvršćuje i proširuje, koja je trenutno partner SAD, ali koja sve više šalje signale o svojim različitim interesima i strategijama u odnosu na SAD. Ukoliko SAD ne pronađu miroljubiviji način da se bore protiv terorizma, iz navedenih argumenata se lako može zaključiti da bi one mogle izazvati protivtalas terorizma koji bi napao najslabije i najbolnije američke tačke.

⁵ Richard A. Falk, *The Great Terror War*, Olive Branch Press, New York, 2003.

⁶ Falk, op. cit., p. 137.

⁷ Ibidem, p. 83.

U ovom kontekstu, trenutna konstelacija na Balkanu je vrlo osetljiva. Bosna je međunarodni protektorat pod kontrolom američkih i zapadnoevropskih trupa u okviru struktura SFOR-a, i njome upravlja Kancelarija Visokog predstavnika međunarodne zajednice (OHR - *Office of the High Representative*). OHR ide toliko daleko u primeni svojih praktično neograničenih diskrecionih ovlašćenja da je u najmanje jednoj prilici čak konfiskovala bosansku zemlju i prodala je privatnom investitoru.⁸ Kosovom dominiraju narko karteli i nacionalistička albanska retorika koja nastoji da obezbedi "konačni status" odvajanja Kosova od Srbije. Kosovo kontroliše UNMIK (*The United Nations Mission in Kosovo*) i njegov vojni ekvivalent, KFOR (*The Kosovo Force*), koji su nedavno počeli da hapse bivše pripadnike OVK ("Oslobodilačke vojske Kosova") zbog optužbi za ratne zločine pred Međunaridnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju u Hagu. Početkom avgusta 2003. godine paravojna albanska organizacija ANA je napala bazu Vojske Srbije i Crne Gore u Dobrosinu, na jugu Srbije, i izazvala nekoliko eksplozija na mestima na kojima se zvaničnici UNMIK-a i pripadnici KFOR obično zadržavaju. Mogućno je da su ove akcije bile upozorenje međunarodnoj administraciji da ne hapsi optuženike pred Haškim tribunalom iz redova OVK. Napetosti između međunarodnih snaga i bivših "gospodara rata" iz redova OVK na Kosovu su izuzetno izražene. Karteli su, sa svoje strane, već duboko uključeni u napore struktura bivše OVK da spreče hapšenja i postepeno dovedu međunarodne trupe dotle da napuste Kosovo. Oni još uvek nemaju snage da sasvim postignu ovaj cilj, ili da ga otvoreno proklamuju, ali ako se antimuslimanska antagonizacija nastavi i pojave se veze između bosanskih i kosovskih grupa na planu saradnje sa organizovanim kriminalom, onda bi teroristička pretnja na Balkanu mogla postati vrlo ozbiljnom.

U ovoj situaciji, ako grupe koje su pod pritiskom dožive terorizam kao jedini način da se odgovori američkom intervencionizmu, više je nego zamislivo da bi terorističke organizacije sa dobrodošlicom primile logističku i organizacionu pomoć koju bi im mogao obezbediti organizovani kriminal. Ovo je najgori scenario za bilo koju vladu, a posebno za balkanske vlade, koje imaju slabe institucije na raspolaganju i malo upotrebljivog znanja i iskustva u borbi protiv organizovanog kriminala ili terorizma. Razvijene zemlje su takođe pokazale nedovoljnu sposobnost da se odbrane od terorizma, i lako se može zamisliti kakvu bi pretnju bezbednosti teroristička pretnja, kombinovana sa organizovanim kriminalom, predstavljala u slabim balkanskim državama, u kojima su čak i neki delovi bezbednosnog aparata sarađivali sa organizovanim kriminalom, i bili uključeni u najozbiljnije zločine koje su organizovali kriminalni sindikati.

⁸ Na ovaj način je prodana čuvena pijaca "Arizona" blizu Lončara, u graničnoj oblasti između dva bosanska entiteta, Federacije Bosne I Hercegovine I Republike Srpske.

2. PRILAGOĐAVANJE MEHANIZAMA DRUŠTVENE KONTROLE NOVIM PRETNJAMA BEZBEDNOSTI: PRIMERI ZAPADNOEVROPSKIH BEZBEDNOSNIH ODGOVORA ORGANIZOVANOM KRIMINALU I TERORIZMU

Evropa poznaje različite modele obaveštajnog i represivnog rada protiv organizovanog kriminala, od kojih su neki bili uzori za izgradnju specijalizovanih struktura za kontrolu kriminala u jugoistočnoevropskom regionu. Verovatno među najefektivnijim takvim strukturama su one koje su razvijene u Italiji, na jednom kraju metodološkog spektra, i metodološki sasvim različite strukture u Velikoj Britaniji. Naime, Italija i Velika Britanija su zemlje sa gotovo sasvim različitim filozofijama i institucionalnim mehanizmima kontrole kriminala, a ipak su obe zemlje prilično uspešne u borbi protiv ovog tipa pretnje bezbednosti. U predstojećem tekstu ukratko će biti izloženi struktura i osnovne karakteristike italijanske Istražne agencije za borbu protiv mafije (DIA - *Direzione Investigativa Antimafia*), kao i dve britanske agencije, naime Nacionalnog kriminalističkog odreda i obaveštajne službe MI5. Ove tri organizacije primenjuju dovoljan sistem mera i sredstava, kao i ideja, da bi se na osnovu njih mogao kako razumeti savremeni sistem mera protiv novih pretnji "mekoj bezbednosti", pre svega organizovanog kriminala i terorizma u Evropi, tako i razviti model koji bi bio primenljiv u Jugoistočnoj Evropi.

Direzione Investigative Antimafia — DIA

Istražna agencija za borbu protiv mafije je specijalizovana služba organizaciono locirana unutar italijanskog Ministarstva unutrašnjih poslova, i njen isključivi mandat je da sprovodi *preventivne istrage* koje su povezane sa delatnošću organizovanog kriminala. DIA je formalno ovlašćena da sprovodi sve formalne istrage krivičnih dela povezanih sa italijanskom mafijom, koja je, razumljivo, njen osnovni predmet interesovanja. Služba se sastoji od 1500 jedinica, čiji se pripadnici regrutuju ravnopravno iz redova nacionalne policije, karabinijera i jedinica finansijske policije, koja je u Italiji ekvivalent onoga što predstavlja "kriminalistička policija za privredni kriminal" u policijskim strukturama jugoistočnoevropskih zemalja.⁹

Osnovni elementi istražne strategije DIA proističu iz njenog osnovnog zadatka, a to je prevencija razvoja organizovanog kriminala tipa mafije, putem prikupljanja, analize i operativne upotrebe obaveštajnog materijala, kao i kroz koordinaciju rada drugih agencija za kontrolu kriminala. Ovu strategiju karakteriše snažan naglasak na analitičkom radu i na koncepciji dugoročnog prikupljanja informacija. DIA se koncentriše pre svega na "upoznavanje neprijatelja" pre svega kroz upoznavanje subjekata bezbednosnog interesa

⁹ www.interno.it/dip_ps/dia

(kriminalne organizacije, radije nego posebnih krivičnih dela), tako da se njene akcije ne odvijaju kao odgovor na prijavu krivičnog dela, što je uobičajeni način aktiviranja konvencionalnih policijskih struktura, već se stalno odvijaju sa ciljem da procene pretnje bezbednosti i predvide trendove i moguće buduće aktivnosti kriminalnih sindikata. Ova filozofija policijskog rada je fundamentalno različita od uobičajenog "policijskog mentaliteta", koji je često sveden na strogo normativističko razmišljanje koje podrazumeva da policija deluje samo onda kada je učinjeno krivično delo i kada to zakon zahteva. Iako DIA blisko saraduje sa uniformisanom policijom, njena misija više liči na misiju jedne obaveštajne službe nego klasične agencije za borbu protiv kriminala. Međutim, rezultati koje je ova organizacija postigla od svog osnivanja 1992. godine su impresivni.

Strukturno posmatrano DIA ima direktora i dva zamenika direktora, jednog za operativne aktivnosti, a drugog za administrativne poslove. Postoje jedna centralna i nekoliko terenskih kancelarija, koje podržavaju rad u tri operativne grupe, i to: (a) preventivne istrage, (b) kriminalističke istrage, i (c) međunarodnu koordinaciju. Treba napomenuti da u većini zapadnoevropskih sistema policija u saradnju sa tužiocem sprovodi istragu, pa stoga termin "istraga" u opisu mandata policijskih struktura, za razliku od situacije u Srbiji i Crnoj Gori, gde policija sprovodi takozvane predistražne radnje, a istraga je u rukama istražnog sudije. Postoje ideje da se i krivičnopravni sistem Srbije izmeni tako da se preuzme rešenja koja omogućavaju tužiocu i policiji da vode istrage.

DIA ima 12 terenskih kancelarije i 7 "rezidentnih kancelarija" na čitavoj teritoriji Italije. Međutim, zanimljiva je činjenica da ove kancelarije nemaju nikakvu teritorijalnu jurisdikciju same za sebe, jer im je cilj isključivo da povećaju operativnu mobilnost i fleksibilnost timova DIA u pojedinačnim regionima Italije, tako da one deluju kao lokalne platforme za operacije timova DIA, a ne kao posebne administrativne jedinice unutar strukture DIA koje bi imale sopstvene i isključive kompetencije za delovanje u svojim regionima. Na ovaj način je načinjen značajan napredak protiv tradicionalnog problema uzajamnog takmičenja i suparništva između posebnih organizacionih i teritorijalnih jedinice jedne iste službe, a istovremeno se postiže i maksimalna širina operativne aktivnosti DIA timova u bilo kom delu italijanske teritorije.

Neki od značajnijih rezultata DIA uključuju rešeno ubistvo Salva Lime, italijanskog poslanika, 1992. godine, kao i ubistvo Ligata, bivšeg predsednika Italijanskih železnica. Već 1993. godine, druge godine svog postojanja, pripadnici DIA su rešili takozvano Kapaći miniranje, u kome su ubijeni sudije Falkone (Falcone) i Morvilo (Morvillo), kao i njihova tri policijska telohranitelja. Ovaj atentat je rešen prisluškivanjem telefonskih razgovora dvojice visoko rangiranih članova mafije, što je omogućilo DIA da sazna značajne informacije o planovima grupe koju su pratili i o unutrašnjoj strukturi i organizaciji Koza

Nostre (Cosa Nostra).

Među najznačajnijim hapšenjima koje je DIA izvela su bila hapšenja Leoluca Bagarele (Leoluca Bagarella), poznatog šefa sicilijanske Koza Nostre, u Palermu 1995. godine. Bagarella je bio begunac od 1991. godine. Posle toga, DIA je uhapsila Đuzepe Bufu (Giuseppe Buffa), visoko rangiranog člana San Lorenzo (San Lorenzo) mafijaške familije iz Palerma, kao i Natale Rozminija (Natale Rosmini), šefa Rozmini familije iz Kalabrije. Obojica su bili begunci već više godina. 1998. godine, DIA je uhapsila Frančeska Skiavonea (Francesco Schiavone), zvanog «Sandokan», koji je iz svog vrhunski informatički opremljenog skloništa upravljao aktivnostima Kazalezi (Casalesi) kriminalnog klana, i koji je smatran «beguncem broj jedan». Bliže regionu Jugoistočne Evrope, DIA je 1998. godine uništila nekoliko švercerskih grupa iz Pulje, koje su imale snažne veze sa ruskim, crnogorskim i albanskim grupama sa druge strane Jadranskog mora. Italijanske službe su smatrale albanske grupe posebno opasnim, zbog njihove sklonosti da upotrebljavaju velikokalibarska vojna oružja i zbog njihovih intenzivnih kontakata sa italijanskom mafijom. Pored toga, DIA je posebnu pažnju posvetila pretnjama za bezbednost Italije koje dolaze od albanskih kriminalnih grupa, i u tom cilju je ustanovila posebnu Opservatoriju organizovanog kriminala u Albaniji, čiji je zadatak da prati razvoj i dinamiku organizovanog kriminala unutar same Albanije. Na ovaj način, DIA je postala primer načina na koji efektivne specijalizovane jedinice mogu da se formiraju u zemljama Jugoistočne Evrope, pa su neke od zemalja regiona usvojile slične strukture tokom proteklih nekoliko godina.¹⁰

Britanski Nacionalni kriminalistički odred

Specijalistička priroda britanskog Nacionalnog kriminalističkog odreda proističe iz unekoliko različite konceptualizacije «specijalne jedinice» u britanskom sistemu kontrole kriminala u odnosu na onu koja je karakteristična za kontinentalnoevropske policijske strukture. U ovim drugim, to da je neka jedinica specijalizovana ili specijalna obično znači da je ona posebno obučena za borbu protiv posebne vrste kriminala i da je posebno opremljena za sprovođenje posebno zahtevnih i teških operacija. U britanskom sistemu, specijalizacija podrazumeva veći naglasak na analitici i na prikupljanju posebnih znanja i iskustava iz postojećih policijskih formacija iako su i tu, naravno, prisutni neki elementi specijalizovane dodatne obuke i opreme.¹¹

¹⁰ Na primer, srpsko Ministarstvo unutrašnjih poslova je ustanovilo novu Upravu za borbu protiv organizovanog kriminala — UBPOK, koja je ubrzo postala elitni deo kompletne srpske policije. Ova uprava je u nekoliko aspekata slična DIA, i operacije DIA su korišćene kao modeli u obuci UBPOK.

¹¹ www.nationalcrimesquad.police.uk

Britanska policija se sastoji od 56 lokalnih policijskih snaga, od kojih svaka ima specijalnu jedinicu zaduženu za borbu protiv organizovanog kriminala i terorizma, zatim iz 6 regionalnih policijskih snaga za Englesku i Vels. Nacionalna policijska struktura je «najmršavija» i ona se značajno oslanja na resurse lokalnih i regionalnih policijskih snaga. Nacionalni kriminalistički odred je formiran 1998. godine spajanjem kriminalističkih odreda svih 6 regionalnih policijskih snaga. Rekrutovanje u ovaj odred je zasnovano na prikupljanju postojećih specijalizovanih ljudskih i drugih resursa, umesto formiranja potpuno novih, posebno obučanih, struktura. To stvara situaciju sasvim različitu od one u jugoistočnoevropskim, pa i u nekim kontinentalnim zapadnoevropskim zemljama, u kojima je kriminalistička policija velikim delom izolovana od novih, posebno obučanih specijalističkih struktura za borbu protiv terorizma i organizovanog kriminala, koje su često u elitističkoj poziciji u odnosu na tradicionalne službe kriminalističke policije. U Velikoj Britaniji, kriminalistička policija je baza za regrutovanje u specijalne jedinice. Nacionalni kriminalistički odred ima oko 1450 detektiva ili operativaca, a svi detektivi su regrutovani iz lokalnih policijskih snaga, što dodatno ojačava celovitost, participativnost i integrativnu strukturu kompletne britanske policije.

Nacionalni kriminalistički odred ima centralni štab u Londonu, i kancelarije na 44 lokacije širom Velike Britanije, slično teritorijalnoj organizaciji DIA, dakle bez teritorijalne jurisdikcije za lokalne kancelarije. Odred ima oko 380 zaposlenih u sektoru podrške, zasnovan je na «tankoj» organizacionoj strukturi sa ciljem da se izbegne dupliranje struktura i funkcija, iz čega proističe mogućnost da se postignu smanjenje troškova, jasnije i jednostavnije linije komandovanja i koordinacije, bolja primanja i uslovi rada za sve pripadnike odreda, jasnija organizaciona odgovornost i misija, kao i veća stabilnost zaposlenja svih pripadnika.

Osnovna misija odreda je da se suprotstavi "ozbiljnom i organizovanom kriminalu", u saradnji sa ostalim kontrolnim agencijama u Velikoj Britaniji i u inostranstvu. Ovakva formulacija misije odreda sugerise posebno razumevanje pojma organizovanog kriminala u vezi sa terminom "ozbiljan kriminal". U ovom kontekstu, pojam "ozbiljan kriminal" sugerise strukturno i longitudinalno ozbiljan kriminal, u smislu onih vrsta kriminala koje predstavljaju strukturnu pretnju i koje su u stanju da se samostalno reprodukuju. Stoga je pojam "ozbiljnog kriminala" u britanskom sistemu sasvim različit od pojma "ozbiljnog kriminala" u značenju u kome ga upotrebljava većina kontinentalnoevropskih policijskih struktura i krivičnopravnih sistema. U kontinentalnoj Evropi, "ozbiljnost" kriminala je pre svega shvaćena u saglasju sa težinom krivičnih dela koja su iz takve kriminalne aktivnosti proistekla ili proističu, a težina dela se obično procenjuje, u praksi, na osnovu oštine krivične sankcije koja je propisana u krivičnom zakonu za to delo. Najteže sankcije se, u principu,

propisuju za najdramatičnija krivična dela obeležena visokim stepenom nasilja, pa bi se tako u kontinentalnom kontekstu najviše nasilna krivična dela smatrala najozbiljnijima. S druge strane, u britanskom policijskom sistemu, filozofija koja stoji iza fraze "ozbiljan i organizovan kriminal" podrazumeva naglasak na strukturnoj kompleksnosti kriminala i na stepenu teškoće da se krivično delo reši, a ne nasilnoj ili dramatičnoj prirodi dela. Stoga se rečnik prisutan u formulaciji misije Nacionalnog kriminalističkog odreda može činiti proizvoljnim sa tačke gledišta kontinentalne kriminologije, i može izgledati kao da proističe iz mešanja dve različite stvari, naime ozbiljnog kriminala (teških krivičnih dela), i organizovanog kriminala.

Posebnost organizovanog kriminala je u tome što on nije primarno povezan sa načinom na koji je krivično delo učinjeno, jer i one vrste kriminala koje ne spadaju u pojmovni domen organizovanog kriminala mogu biti obeležene "organizovanim" izvršenjem. Suština pojma organizovanog kriminala je u tome da je reč o kriminalu koji je povezan sa postojanjem kriminalne organizacije kao entiteta koji stoji iza činjenja krivičnih dela, a ne sa organizovanim manirom izvođenja dela samim po sebi. Moguće je izvršiti provalnu krađu na način koji otkriva detaljnu organizaciju činjenja dela, a to ipak, u većini slučajeva, ne predstavlja delo organizovanog kriminala već takozvanog klasičnog kriminala. Takođe, ovde treba primetiti da postoje mnoga "ozbiljna krivična dela" po kontinentalnim standardima opisanim ranije koja ne spadaju u organizovani kriminal, a postoje dela koja se možda ne bi smatrala posebno "ozbiljnima" po istim tim kriterijumima, a spadala bi u domen organizovanog kriminala u svetlu manje ili više kompleksnih kriminalnih struktura koje stoje iza njih i načina na koji su ona planirana i izvršena. Ovu finu razliku treba imati u vidu da bi se omogućilo odgovarajuće razumevanje zvanične formulacije misije Nacionalnog kriminalističkog odreda.

Pojam "ozbiljnosti" koji je primenjen u britanskom modelu policijske organizacije i filozofije stimuliše longitudinalne operacije i planiranje politike protiv organizovanog kriminala naučnog tipa, dok pojam "ozbiljnosti" karakterističan za kontinentalni model policijskog rada primarno teži tome da postigne sinhronični takozvani "beng" efekt, odnosno odjek u javnosti kroz dramatične policijske operacije, čime se proširuje građanski dominion kroz stimulisanje osećanja da su u diskretnim trenucima postignuti značajni rezultati u borbi protiv kriminala, na konkretan, dokaziv i efektivan način. Dok ovaj drugi pristup možda ima bolje efekte na proširenje dominiona i povećanje poverenja u javnu bezbednost u kratkoročnom periodu, prvi pristup je korisniji u dugoročnoj perspektivi, jer on omogućava stabilniju izgradnju osećaja zaštićenosti građana od strane strukture koja je stalno aktivna i koja prati bezbednosnu situaciju u svakom trenutku, iako ne insistira na dramatičnim pojedinačnim akcijama. Ovo je druga bitna razlika između operativnih filozofija

bezbednosnih sistema Velike Britanije i kontinentalne Evrope, koja je takođe tradicionalna.

Britanski pristup kultiviše razvoj obaveštajnog rada kao jezgra sistema bezbednosti. Zvanična pozicija britanskog Ministarstva unutrašnjih poslova (*The Home Office*) je da je "pouzdana obrada pouzdanog obaveštajnog materijala osnova kompletnog policijskog rada". Ova teza, koja bi se u kontinentalnoevropskim policijskim sistemima verovatno smatrala preteranim pojednostavljanjem, je ipak doprinela razvoju modela policijskog rada koji je omogućio britanskoj policiji da reši brojne slučajeve koji inače obično sačinjavaju takozvanu crnu cifru kriminala (krivična dela koja su počinjena, ali ili nisu prijavljena, ili nisu otkrivena, i samim tim nisu ni zastupljena u zvaničnim statistikama o stopama kriminaliteta — u stvari, "crna cifra" predstavlja razliku između zvanične predstave o javnoj bezbednosti i stvarnog deficita te bezbednosti u bilo kom društvu).

Pristup kontroli kriminala koji je zasnovan na policijskom radu koji se primarno rukovodi obaveštajnim radom zahteva razvijenu analitičku dimenziju policijske strukture, u kojoj je analitika shvaćena kao «način organizovanja i interpretiranja obaveštajnog materijala na način koji bitno uvećava (saznajnu) vrednost tog materijala i verovatnoću uspeha u borbi protiv organizovanog kriminala».¹² Analitika je, međutim, skup deo policijskog rada, jer ona zahteva relativno visok nivo stručnosti, kao i štabnu organizaciju policijske strukture koja podseća na vojnu hijerarhiju. Međutim, ta organizacija je takva da je spoljašnja pojava policije sasvim «građanska» i «civilna», i ni na koji način ne asocira na vojnu organizaciju. Ona je prijateljska za građansku zajednicu, ali je struktura koja se nalazi iza pojavnog nivoa, dakle policajca na ulici, naime struktura planiranja i komandovanja vojnog tipa, a na njenom vrhu, zajedno sa policijskim oficirima, se nalaze analitičari, od kojih mnogi nisu policajci po obuci i ovlašćenjima. Naglasak na obaveštajnom radu i na analitici takođe ima konkretne posledice za «policajca na terenu», jer takva organizacija policije stvara ambijent koji ohrabruje veću individualnu inicijativu policajaca, mogućnosti za napredovanje kroz individualne rezultate (na primer, putem obuke i obrazovanja), veću demokratičnost policijske službe kroz participativne i konsultativne procese formulisanja politike službe, koji su zasnovani više na stručnosti i iskustvu. Jedna od dobrih posledica ovog tipa organizacije policije je i niži stepen represivnog duha unutar same policije. Stoga se može zaključiti da, iako model borbe protiv organizovanog kriminala koji je zasnovan na obaveštajnom radu i analitici zahteva «toranj-strukturu» hijerarhijskog planiranja i komandovanja vojničkog tipa, u smislu potreba da se analitički proizvod filtrira naniže kroz hijerarhijsku strukturu i linije komandovanja, on

¹² Formulacija preuzeta iz zvaničnih dokumenata Nacionalnog kriminalističkog odreda.

stvara konkretnu atmosferu unutar te toranj-strukture koja je više «civilna» i kreativna nego u mnogim drugim policijskim strukturama koje na prvi pogled izgledaju manje hijerarhijski ustrojene.

Unutar britanskog Nacionalnog kriminalističkog odreda, obavještajne jedinice su spojene sa operativnim oblastima i operativnim granama, pri čemu svaka obavještajna jedinica ima svoju analitičku jedinicu i jedinicu finansijske policije, odnosno jedinicu za privredni kriminal, koji se smatra pratećom pojavom većine tipova organizovanog kriminala. Hijerarhija analitičke službe odgovara organizacionom nivou na kome deluje konkretna jedinica. Na nižim nivoima, koji uglavnom uključuju «terenski rad», analitika je vrlo konkretna i bavi se obavještajnim materijalom koji odgovara konkretnim zadacima jedinice i tekućim policijskim istragama.

Metodološki posmatrano, analitika se deli na stratešku i taktičku, pri čemu se prva bavi identifikovanjem i predviđanjem razvoja trendova u aktivnostima kriminalnih organizacija i struktura, kao i proučavanjem posebno relevantnih problemskih oblasti, kao što su razvoj narko kartela ili trgovina ljudima. Taktička analiza se bavi konkretnim krivičnim delima i aktivnostima kriminalnih organizacija, prati tekuće istrage i slučajeve. Prioriteti strateške analize u Nacionalnom kriminalističkom odredu su sledeći:

1. Analiza kapaciteta kriminalnih grupa da sprovedu organizovane kriminalne aktivnosti i aktivnosti povezane sa ozbiljnim kriminalom;
2. Proučavanje konkretnih oblasti najverovatnije pretnje bezbednosti;
3. Proučavanje opštih tendencija u razvoju aktivnosti organizovanog kriminala;
4. Analiza i predviđanja specifičnih namera kriminalnih grupa;
5. Infiltracija u kriminalne grupe naniže kroz bezbednosne strukture, na najnižim nivoima obavještajnog aparata, uz obezbeđivanje nesmetanog protoka informacija naviše kroz strukturu policije, i prijema povratne informacije naniže kao rezultata procesa analize i interpretacije informacije.

Konkretno, prioritet 5 podrazumeva da će se infiltracija kriminalne grupe tipično vršiti na najnižem nivou obavještajne organizacije, odnosno od strane terenskih agenata, kao i da će se pri takvom infiltriranju uglavnom otvarati prostor na nižim nivoima organizacije same kriminalne grupe. Istovremeno, način infiltriranja i obavještajnog rada je takav da omogućava nesmetan protok prikupljenih obavještajnih podataka od agenta kroz obavještajnu strukturu naviše do vrha «tornja» analitike, kao i u što je moguće većoj meri nesmetan prijem povratne informacije sa analizom naniže, do nivoa agenta, kako bi ta informacija mogla biti upotrebljena u konkretnim situacijama, radi bezbednosti agenta, ili radi povećanja efikasnosti prikupljanja obavještajnog materijala.

Odred je primarno zadužen za preventivne aktivnosti, a ne za represivne. Svi operativni i obaveštajni timovi imaju svoje analitičare, a prediktivne (predviđajuće) i preventivne istrage se odvijaju kako na nacionalnom, tako i na međunarodnom nivou, kroz bilateralnu saradnju sa policijama pojedinačnih zemalja, učesće u aktivnostima Europolu, Interpolu i drugih oblika multilateralne policijske saradnje. Prediktivni pristup odreda znači da su obaveštajna i analitička aktivnost usmerene pre svega prema predviđanju budućih kriminalnih aktivnosti i pokušajima da se one spreče, radije nego ka reagovanju na aktuelna krivična dela i obavljanju standardnog policijskog posla, koji je uglavnom zadatak lokalnih policijskih snaga.

MI5

Do sasvim skoro, MI5 je obavljala klasične obaveštajne zadatke «službe državne bezbednosti» koji su se primarno odnosili na terorističku pretnju i aktivnosti stranih obaveštajnih agencija na britanskoj teritoriji. Međutim, od 1996. godine, MI5 je dobila mandat da se bori protiv "ozbiljnog kriminala", pre svega protiv organizovanog kriminala. Ova agencija ima redovnu saradnju sa Nacionalnim kriminalističkim odredom, pre svega u vezi sa pitanjima o borbi protiv terorizma i organizovanog kriminala. Kompletan domen rada MI5 se od kraja hladnog rata promenio od naglaska na kontraobaveštajnom radu ka proučavanju i sprečavanju terorizma i delatnosti organizovanog kriminala. U stvari, terorizam je na vrhu liste prioriteta MI5, i to "terorizam po kategorijama", "terorizam u vezi sa Severnom Irskom", i "ostali domaći terorizam" kao prva tri prioriteta na listi. Dalji prioriteti uključuju "međunarodni terorizam", "antiterorističke mere" i, nešto niže na listi, "ozbiljan kriminal". Lista takođe sadrži kategoriju "novih pretnji bezbednosti", koja odražava fleksibilnost shvatanja prirode i dinamike razvoja pretnji nacionalnoj bezbednosti. Za razliku od italijanske DIA, koja je ustanovila "Opservatoriju organizovanog kriminala u Albaniji" kao stratešku projekciju novih pretnji bezbednosti koje mogu uticati na italijansku nacionalnu bezbednost, MI5 ostavlja ovu kategoriju fleksibilnom, ali u stanju da je popuni opisom bilo kojih konkretnih novih pretnji bezbednosti. MI5 se takođe koncentriše na "zaštitnu bezbednost", to jest na zaštitu britanskih nacionalnih interesa i infrastrukture, pre svega od terorizma, a sa posebnim naglaskom na islamski terorizam. Strategija obezbeđivanja zaštitne bezbednosti posle terorističkih napada na SAD 11. septembra 2001 se pre svega zasniva na prioritetu da se spreče samoubilački napadi od strane islamističkih terorističkih grupa. Ovaj aspekt mandata MI5 uključuje obezbeđivanje bezbednosnog konsaltinga kompanijama koje mogu biti predmet terorističke pretnje, a takav konsalting se nudi u operativnoj saradnji sa policijom.¹³

¹³ www.mi5.gov.uk

Od 1996, MI5 se koncentrisala više na borbu protiv organizovanog kriminala, u saradnji sa policijskim strukturama, ali ova agencija nikada ne odgovara na prijavu krivičnog dela nezavisno od policije, već čeka na inicijativu Nacionalnog kriminalističkog odreda ili redovne policije. MI5 ima diskreciono pravo da odlučuje o tome da li će ili neće učestvovati u operacijama protiv organizovanog kriminala koje sprovode policijske strukture, a te odluke se donose pre svega u zavisnosti od oblasti ekspertize MI5 i od detalja konkretnog slučaja.

Opšta strategija MI5 je da postigne kritičnu prednost u odnosu na svoje protivnike putem longitudinalnog prikupljanja obaveštajnog materijala o subjektima interesovanja, nezavisno od bilo kojih tekućih istraga. Drugim rečima, MI5, kao i italijanska DIA, ne aktivira svoje operacije kao odgovor na aktuelno krivično delo ili tekuću istragu od strane policije, već vodi strukturirane operacije koje su usmerene na prikupljanje maksimalne količine informacija o potencijalnim izvorima pretnje bezbednosti, sa ciljem da bude u stanju da deluje preventivno, ili pak da odgovori na bilo koje konkretno krivično delo na najefektivniji način, zasnovan na velikoj količini informacija prikupljenih *pre* nego što je krivično delo aktualno počinjeno. Ovo je ključna strategija za svaku specijalizovanu agenciju za borbu protiv organizovanog kriminala, koja joj omogućava da "rastegne vreme" istrage unapred, to jest da bude u stanju da prikupi informacije, na što je moguće više nenametljiv način, pre nego što krivično delo bude počinjeno. Očigledno, takva strategija je nužno predmet sveobuhvatnog skupa ograničenja i sistema nadzora koji smanjuju na najmanju moguću meru mogućnost zloupotrebe obaveštajnih podataka i procedura. Obaveštajni materijal prikupljen na opisani način longitudinalno ukršta informacije o terorističkim ili kriminalnim organizacijama, ključnim pojedincima u njima, njihovoj infrastrukturi, planovima za akcije, itd.

Metodi rada MI5 uključuju upotrebu agenata, koji nisu formalno pripadnici službe, praćenje i posmatranje subjekata bezbednosnog interesa, presretanje komunikacija, i takozvano nametljivo praćenje koje uključuje, na primer, prisluškivanje u privatnom stanu ili automobilu. Primena tehnika nametljivog praćenja je predmet sveobuhvatnih ograničenja kako unutar službe, tako i onih nametnutih od strane drugih institucija i predviđene zakonom.

3. MOGUĆA PRIMENA STRANIH PRINCIPA

Zemlje Jugoistočne Evrope su izronile iz perioda potpune hijerarhijske kontrole nad policijom i srodnim kontrolnim agencijama, pri čemu su odluke na vrhu donošene na političkom nivou, čak i one odluke koje po svojoj prirodi zahtevaju društveni konsenzus i čije planiranje i izvršenje zavise od profesionalizma i stručnosti policajaca. Dugoročno planiranje i prikupljanje obaveštajnih podataka su bili rezervisani za agencije čiji je zadatak bila

špijunaža i kontrašpijunaža, uključujući i nelegitimno i nezakonito praćenje sopstvenih građana za koje su obaveštajne službe sumnjale da imaju stavove usmerene protiv aktuelne vlasti. Stoga su u regionu otvoreni i zvanični modeli longitudinalnog prikupljanja obaveštajnog materijala u službi borbe protiv kriminala bili praktično nepoznati kao strategija društvene kontrole.

Neke zemlje regiona, na primer Srbija i Crna Gora, su uvele specijalizovane agencije čiji je posao da prikupljaju obaveštajni materijal, ali dugoročna operativnost ovih jedinica je ograničena činjenicom da trenutni zakonodavni okvir zahteva jasnu vezu između istražnih radnji preduzetih od strane policije i konkretnih krivičnih dela. Tako je srpska služba državne bezbednosti, Bezbednosno-informativna agencija (BIA), još uvek aktivna, jer je upravo ova agencija u posedu ovlašćanja da sprovodi obaveštajni rad. Povremeno se pojavljivala značajna debata u javnosti regiona u vezi sa potrebom da civilne obaveštajne službe uopšte postoje, s obzirom na to da sve zemlje regiona imaju prilično efikasne vojne kontraobaveštajne službe koje bi mogle biti u stanju da sprovedu neophodni obaveštajni rad i u onim segmentima u kojima ga danas rade civilne službe državne bezbednosti. Ove druge su u mnogim zemljama bile povezane sa teškim narušavanjima ljudskih i građanskih prava pod autoritarnim režimima tokom proteklih nekoliko decenija. Primer DIA je ovde koristan, jer DIA nije služba državne bezbednosti opisanog tipa, ona nije opterećena ideološkim predrasudama i nasleđem hladnoratovskog razmišljanja. DIA je služba unutar italijanskog Ministarstva unutrašnjih poslova, ali ipak njena misija i način sprovođenja operacija su vrlo bliske tipičnim misijama službi državne bezbednosti, jer ona ne deluje u odgovor na konkretno krivično dela, već prati razvoj trendova u delovanju kriminalnih organizacija, prikuplja informacije, i nastoji da predvidi moguće pravce razvoja pretnji bezbednosti koje proističu iz terorizma i organizovanog kriminala. Ova organizaciona logika, koja je takođe prisutna i u misiji Nacionalnog kriminalističkog odreda u Velikoj Britaniji, je još uvek novost u Jugoistočnoj Evropi.

Naglasak u razvoju specijalizovanih policijskih formacija u jugoistočnoevropskom regionu je do sada bio pretežno na udarnoj snazi takvih formacija, tako da bi njihov najadekvatniji naziv bio u skladu sa australijskim terminom za specijalne jedinice: «specijalno naoružane jedinice» ("special weapons units"). Primera radi, srpska policija, koja je među vodećim policijskim snagama u regionu u pogledu sprovođenja reformi i efektivnosti u borbi protiv vrlo teške bezbednosne situacije u 2003. godini, kada je sprovedena «Operacija Sablja», koja je rezultirala hiljadama hapšenja kao odgovor na ubistvo srpskog premijera dr Zorana Đinđića, ima nekoliko specijalizovanih jedinica koje se mogu opisati kao «specijalno naoružane jedinice», ali nema ni jednu jedinicu u okviru sektora javne bezbednosti koja bi imala ovlašćenja i kapacitet za

prikupljanje obaveštajnog materijala kakve imaju DIA ili Nacionalni kriminalistički odred.

Posle ubistva premijera Đinđića, jedna od najuticajnijih i najbolje opremljenih militarizovanih formacija sa policijskim ovlašćenjima, Jedinica za specijalne operacije (JSO) je rasformirana, a više njenih pripadnika je optuženo za planiranje i izvršenje ubistva premijera. Neposredno pre rasformiranja ove jedinice, u okviru MUP Srbije je formirana nova visokomilitarizovana jedinica, žandarmerija, koja je potom upotrebljena za razoružavanje izuzetno obučene i s te tačke gledišta opasne JSO. Komandant JSO u vreme Slobodana Miloševića, Milorad Luković — Legija, nekadašnji pripadnik francuske Legije stranaca, za kojim trenutno tragaju i srpska policija i Interpol, bio je, po navodima policije, jedan od ključnih aktera u ubistvu premijera. U otprilike isto vreme kada je rasformirana JSO, formirana je nova Antiteroristička jedinica unutar žandarmerije, a po rasformiranju JSO većina pripadnika ove formacije su ostali zajedno i preuzela ih je novoformirana Antiteroristička jedinica, tako da su oni sada pripadnici žandarmerije. Borbeni timovi JSO su ostali netaknuti, sada unutar žandarmerije, što može biti problem za unutrašnje upravljanje Antiterorističkom jedinicom u budućnosti. Do sada je ova jedinica pokazala svoju vrednost unutar MUP Srbije, a žandarmerija kao celina nastoji da se otvori za stručnu analizu i za zainteresovane posmatrače, uključujući i medije, kako bi pridobila podršku onih koji oblikuju javno mnjenje. To je zdrav refleks za policiju, i on je deo nastojanja MUP Srbije da unapredi odnose sa javnošću, u kontekstu čega je MUP počeo da organizuje sportske događaje na dane kada slavi jubileje, na kojima se okupljaju hiljade stanovnika pretežno Beograda, i formira se atmosfera u kojoj je moguće uzajamno zbližavanje između policije i građanskog društva kao celine.¹⁴ Žandarmerija je važna formacija zbog svog militarizovanog profila i činjenice da se nalazi u stanju visoke pripravnosti tokom dužih perioda, usled mogućnosti aktiviranja kriznih tačaka u južnoj Srbiji. Ta činjenica pokazuje da žandarmerija u stvari služi za misije polupolicijskog-poluvojničkog profila, i potvrđuje zaključak do koga su došle policije zemalja ostatka Jugoistočne Evrope, naime zaključak da jedinice tipa žandarmerije nisu u skladu sa civilnom misijom policije kao javne službe, što je za region novo shvatanje ove represivne strukture.

Posebna jedinica sa sličnim imenom je Specijalna antiteroristička jedinica - SAJ, koja je bazirana u blizini Aerodroma Beograd, i koja ima sasvim različitu misiju od Antiterorističke Jedinice. SAJ je naoružana lakšim oružjem manjeg kalibra nego bilo koji deo žandarmerije, i primarno je namenjena za operacije visokog rizika u urbanim sredinama, operacije oslobađanja talaca i borbu u

¹⁴ Videti redakcijski tekst: "The Anti-Terrorist Potentials of Serbia and Montenegro", *Defense & Security*, VIP News Services biweekly, Belgrade, 12 jun 2003, pp. 1–2.

teškim uslovima sa ograničenim manevarskim prostorom, tipično protiv infiltriranih terorističkih grupa. SAJ postoji već niz godina, i misija te jedinice je toliko specifična da se u principu ne dovodi u pitanje sa tačke gledišta civilnog profila policije u savremenoj Evropi, prosto zbog toga što su situacije sa taocima, posebno u aviosaobraćaju, domen u kome se ukrštaju vojne i policijske veštine i način pristupanja akcijama.

MUP Srbije je nedavno ustanovio posebnu Upravu za borbu protiv organizovanog kriminala - UBPOK, čiji su pripadnici uglavnom mlađi policijski inspektori sa visokim obrazovanjem, koji su u stanju da deluju fleksibilno i da uče nove strategije i pristupe u borbi protiv organizovanog kriminala. Ova uprava je obučavana po programima međunarodnih organizacija, pre svega OEBS, ali i stručnih domaćih organizacija, i u njoj se nalazi najveći organizacioni potencijal za razvijanje mehanizama u skladu sa opisanim zapadnoevropskim specijalizovanim formama organizacije policije za borbu protiv organizovanog kriminala. UBPOK još uvek nema ovlašćenja da prikuplja strateški obaveštajni materijal nezavisno od tekućih istraga koje su pokrenute na osnovu konkretnih krivičnih dela, ali takva ovlašćenja bi dobro pristajala ovoj službi i ona bi mogla da se relativno uspešno obuči da ih primenjuje. Drugim rečima, upravo bi UBPOK najlakše mogao da se pretvori u formaciju tipa DIA ili Nacionalnog kriminalističkog odreda.

Posebna grupacija struktura za kontrolu «mekih» pretnji bezbednosti, uključujući terorizam i organizovani kriminal je pozicionirana unutar Vojske Srbije i Crne Gore. Udarana snaga u ovom pogledu je visoko obučena 72. brigada, koja ima tri specijalizovana bataljona, stacionirana u Pančevu. Verovatno najznačajniji od njih je antiteroristički bataljon «Orlovi», čija je misija rešavanje situacija sa taocima u različitim sredinama i borba protiv terorističkih grupa. Uz njega u 72. brigadi se nalazi i specijalizovani bataljon za izviđanje i patroliranje dalekog doseg a i za strateške operacije komandoskog tipa. Treći bataljon je specijalizovan za obuku novih pripadnika, što u celini čini 72. brigadu glavnom snagom u sferi borbe primarno protiv terorističke pretnje, unutar vojnih struktura Srbije i Crne Gore.¹⁵

Tokom 2003. godine su dovršene pripreme i izvršeno je osnivanje vojne bezbednoinformativne službe, koja će na jedinstven način procesuirati obaveštajni materijal povezan sa misijom vojske. Ova agencija je od ključnog značaja za borbu protiv terorizma i organizovanog kriminala, upravo zbog toga što međunarodni elementi igraju važnu ulogu u planiranju i izvršenju savremenih terorističkih akcija i akcija organizovanog kriminala, a vojna obaveštajna služba ima najviše iskustva u sprečavanju tog tima bezbednosne agresije.

¹⁵ Loc. cit.

Uz navedene strukture, nova formula obuke vojne policije takođe uključuje problematiku povezanu sa klasičnim policijskim radom, ne samo u vezi sa vojskom, kao što je problematika korupcije, organizovanog kriminala i metoda koje su povezani sa novom bezbednosnom situacijom, koja prelazi granice vojnog i civilnog sektora. Stoga je vojna policija takođe legitiman instrument u formiranju jedinstvene nacionalne strukture za suprotstavljanje pretnjama «mekoj bezbednosti».

Moglo bi se reći da je, od navedenih formacija, samo UBPOK delimično adekvatan organizacioni okvir za razvijanje obaveštajnih i drugih operativnih modela unutar jedne klasične policijske strukture, koji su opisani posebno na primerima DIA i Nacionalnog kriminalističkog odreda. Većina ovakvih «osetljivih» aktivnosti su ograničene na «tajni» domen bezbednosne službe, koji je istovremeno i najkontroverzniji tip bezbednosne agencije s obzirom na javno mnjenje u Srbiji, pogotovo kada je reč o takozvanoj civilnoj (za vreme Miloševićeve vladavine policijskoj, a sada izdvojenoj) službi bezbednosti. Postoje razlozi za verovanje da je situacija slična i u drugim zemljama regiona, sa tom razlikom što su ostale zemlje započele da smanjuju militarizovani segment specijalnih formacija, i umesto toga su se koncentrisale više na jedinice tipa UPBOK ili malobrojne SAJ. U Rumuniji, na primer, žandarmerija je bila deo komunističkog nasleđa, i jedinice žandarmerije su u stvari popunjavali vojni obveznici. U toj zemlji su pripadnici žandarmerije pratili pripadnike regularne policije na ulicama, sa nominalnom misijom da «zaštite policiju». Oni bi tipično u patrolama stajali iza redovne policije, i bili su naoružani vatrenim oružjem dugih cevi, dok je redovna policija nosila isključivo pištolje. Prošlo je značajno vreme dok rumunske vlasti nisu uspešno rasformirale žandarmeriju, i uvele u svoje bezbednosne službe koncepciju po kojoj su službenici tih agencija javni službenici kao i svi drugi, čiji je cilj da ponude specifične usluge društvu, a ne da budu izraz moći države nad građanima. Ova kulturna promena unutar bezbednosnih agencija je i dalje potrebna u regionu da bi se obezbedile organizacione pretpostavke za uvođenje demokratski bezbednog policijskog rada, zasnovanog na obaveštajnom radi i posebnim metodama praćenja izvora bezbednosne pretnje, ali bez preterane opasnosti po privatnost, ljudska i građanska prava. Taj cilj zahteva obiman sistem nadzora, ali istovremeno i kulturnu promenu unutar bezbednosnih službi, sa vrednostima koje će motivisati one javne službenike koji imaju jedinstvena ovlašćenja koja ima policija, a upravo ta ovlašćenja im daju veliku moć nad bilo kojim pojedinačnim građaninom, da sebe doživljavaju kao predstavnike jedne pre svega odgovorne službe koja je predmet javnog nadzora, a ne kao nikom odgovorne nosioce vlasti.

4. SUMARNI ZAKLJUČAK

Nova struktura bezbednosti u Evropi se danas formira na osnovu promenjene prirode pretnji bezbednosti, to jest primarno na osnovu pretnje koja dolazi od organizovanog kriminala i terorizma. Shodno tome, kada je reč o bezbednosnim institucijama, danas se više ne govori o međunarodnim vojnim ili političkim savezima, vojničkim scenarijima za odbrambenu akciju, i prevenciji rata, već pre svega o finijim i komplikovanijim mehanizmima policijskog i obaveštajnog rada. Upravo veza između policijskog i obaveštajnog rada je glavna tema savremenih discusija o bezbednosti, pri čemu postaje sve jasnije da policijski rad u sferi javne bezbednosti bez istovremenog preuzimanja obaveštajnih kompetencija, ovlašćenja i zadataka od tradicionalnih službi državne bezbednosti, nije adekvatna strategija za borbu protiv organizovanog kriminala i terorizma, koji su i sami sve više zasnovani na sopstvenom obaveštajnom radu. Uzori bezbednosnih agencija u Evropi sve više ukazuju na to da policija treba da preuzme obaveštajne funkcije, što podrazumeva i razvoj ostalih institucionalnih karakteristika sistema društvene kontrole, pre svega onih u vezi sa nadzorom nad primenom obaveštajnih ovlašćenja.

Prof. Dr. Aleksandar FATIĆ

ORGANIZED CRIME AND THE OUTLINE OF A NEW STRUCTURE OF SECURITY IN EUROPE

SUMMARY

The modern security threats in Europe, and especially in the transitional region of Southeastern Europe, are considerably different from the traditional military threats arising from statehood-related aspirations of the minorities, or from unresolved border issues between neighbours, or between regional aspirations of the former superpowers. Today's security threats emanate primarily from organized crime and terrorism, two curses that have spread their realm across the globe, and that threaten to establish breeding grounds in Southeastern Europe, due to the relatively soft and porous borders, unresolved status of ethnic communities in neighbouring states, internal instability and weakness of the institutions in the region's states, as well as contradictory and sometimes counterproductive signals that are sent to the region by the large international organizations and influential countries.

A particular danger for the region arises from the newly developing "netted" structures of organized crime, which present organized criminal gangs not only as an alternative "industry" to various legitimate social services, an industry whose parts mutually compete, but increasingly as an aspiring government in itself, namely an industry whose parts cooperate, rather than competing, and which tend to reduce the level of competition and increase the level of cooperation across the region, thus threatening the very foundations of the state, and hijacking the state agenda by co-opting various state agencies and officials through corruption, intimidation, or manipulation into collusion.

This paper briefly outlines the main currents of development of the structures

and aspirations of organized criminal gangs in the region, their changing roles in the region's societies, and the perspectives of their organized synergy with terrorist organizations occurring. It also discusses the most effective methods to address these problems and the conditions for their development and implementation in the region. Namely, the paper espouses a central argument that aims to show that the logic of development of terrorism in Europe implies that, sooner or later, especially Islamic terrorist organizations will be faced with a very real dilemma of whether or not to establish systematic cooperation with organized crime. Such cooperation would offer tremendous operational advantages to terrorists, with logistics for terrorist actions being provided by organized crime, while at the same time terrorism could provide an umbrella of "political legitimation" through "service to the right cause" of those who see themselves as structurally oppressed, for the classic operations of organized crime. Such quasilegitimation is already commonplace in Latin America, where traders in poppy flower, who pass the produce on to enter the chain of production and trafficking of heroin to the western markets, sometimes enjoy the status of those who care for the entire communities of poor, poppy-growing Latin American farmers. Similar structures of quasilegitimation could be established in areas populated mainly by Islamic inhabitants, should the international offensive led by the US against Islamic countries continue unabated, and synergies with organized crime could be used by the particularly "entrepreneurial" leaders of certain terrorist groups. The author warns against allowing such synergies to take place by the continuing aggression on the international front, which causes an increase in terrorism through the simple action and reaction mechanism.